

Uchwała z dnia 20 października 2010 r., III CZP 71/10

Sędzia SN Iwona Koper (przewodniczący)

Sędzia SN Hubert Wrzeszcz

Sędzia SN Dariusz Zawistowski (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie egzekucyjnej z wniosku wierzycieli: Mariana D., (...) przeciwko dłużnikowi Janowi L. o świadczenie pieniężne, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 20 października 2010 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Katowicach postanowieniem z dnia 20 kwietnia 2010 r.:

„1. Czy ujęte w planie podziału sumy uzyskanej z egzekucji, przyznane komornikowi sądowemu koszty egzekucyjne mają podstawę w prawomocnym postanowieniu o kosztach postępowania egzekucyjnego, uprzednio wydanym przez komornika sądowego, czy też czynność komornika polegająca na sporządzeniu projektu planu podziału, a w jej ramach ustalenie kosztów egzekucyjnych jako czynność *sui generis* nie ma charakteru rozstrzygającego, skoro na tym etapie postępowania egzekucyjnego, organem egzekucyjnym jest sąd i to on na podstawie art. 108 § 1 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. orzeka o tych kosztach?

2. Czy sąd rozpoznający zarzuty na plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji nieruchomości lub odpowiednio sąd drugiej instancji rozpoznający zażalenie na postanowienie zatwierdzające plan podziału, może pominąć w tym planie wierzyciela, który przyłączył się do egzekucji z nieruchomości po jej zbyciu w toku egzekucji na rzecz osoby trzeciej, bez uprzedniego złożenia wniosku o umorzenie postępowania egzekucyjnego w tym zakresie, zgłoszonego najpóźniej w zarzutach do planu podziału lub odpowiednio w zażaleniu na postanowienie oddalające zarzuty i zatwierdzające plan podziału, przy założeniu, że w świetle regulacji art. 825 k.p.c. istnieją podstawy do złożenia takiego wniosku o umorzenie postępowania przez innego wierzyciela, który wszczął egzekucję z nieruchomości lub przyłączył się do niej przed jej zbyciem w toku egzekucji?”

podjął uchwałę:

Koszty egzekucyjne związane z czynnościami komornika w egzekucji z nieruchomości podlegają uwzględnieniu przy podziale sumy uzyskanej z egzekucji na podstawie postanowienia komornika ustalającego ich wysokość (art. 770 k.p.c.);

odmówił podjęcia uchwały w pozostałym zakresie.

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy w Będzinie sporządził w dniu 24 września 2008 r. plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości stanowiącej własność dłużników Jana L. i Józefy L., w którym ustalił wierzycieli uczestniczących w podziale i przypadające im kwoty, a także ustalił koszty należne komornikowi w wysokości łącznie 133 466,13 zł. W wyniku zarzutów wniesionych od tego postanowienia przez wierzycieli i komornika, w dniu 30 grudnia 2008 r. Sąd Rejonowy wydał postanowienie o zmianie planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji, którym ustalił m.in. koszty egzekucyjne należne komornikowi na kwotę 169 221,43 zł, przyznając ją komornikowi.

Sąd Okręgowy w Katowicach, rozpoznając zażalenie wierzyciela Mariana D. na postanowienie o zmianie planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji, powziął wątpliwość, na jakiej podstawie mogą być uwzględnione w tym planie koszty egzekucyjne należne komornikowi, a także, jakie znaczenie dla kręgu podmiotów uprawnionych do uczestniczenia w planie podziału sumy uzyskanej z egzekucji ma brak wniosku o umorzenie egzekucji prowadzonej na rzecz wierzycieli, którzy przyłączyli się do egzekucji z nieruchomości po jej zbyciu w toku egzekucji na rzecz osoby trzeciej. Zagadnienia te przedstawił do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu na podstawie art. 390 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Pierwsze zagadnienie dotyczy wykładni art. 770 k.p.c. w zakresie, w którym przepis ten stanowi, że koszt egzekucji ustala postanowieniem komornik, jeżeli przeprowadzenie egzekucji należy do niego. Gdy egzekucja z nieruchomości jest na etapie sporządzania planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji, co miało miejsce w rozpoznawanej sprawie, organem egzekucyjnym jest sąd (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2008 r., III CZP 27/08, OSNC 2009, nr 6, poz. 85). Nie budzi jednak wątpliwości, że w egzekucji z

nieruchomości organem egzekucyjnym jest również komornik, który dokonuje czynności egzekucyjnych aż do chwili udzielenia przez sąd przybicia, w tym tak istotnych jak zajęcie nieruchomości, dokonanie opisu i oszacowania oraz ogłoszenie o licytacji i jej przeprowadzenie. Na gruncie regulacji zawartej w art. 770 k.p.c. nie można zatem przyjąć, że prowadzenie egzekucji z nieruchomości nie należy do komornika. Stanowisko to jest uzasadnione tym bardziej, że brzmienie art. 770 k.p.c. nie wskazuje na ograniczenie jego stosowania jedynie do przypadków, w których prowadzenie egzekucji należy wyłącznie do komornika.

Artykuł 770 k.p.c. nakłada na komornika obowiązek wydania postanowienia o ustaleniu kosztów egzekucji, gdy do niego należy jej przeprowadzenie. Wymaganie to jest istotne nie tylko z punktu widzenia interesów stron, które mają możliwość skorzystania ze środków zaskarżenia w przypadku wadliwego ustalenia tych kosztów przez komornika, ale także samego komornika, któremu na podstawie regulacji szczególnej zawartej art. 770 k.p.c. również przysługuje zażalenie na postanowienie sądu w tym zakresie, mimo że nie jest stroną postępowania egzekucyjnego. Z tych względów należy przyjąć, że komornik ma obowiązek wydania postanowienia o ustaleniu kosztów egzekucji z nieruchomości.

Zgodnie z art. 108 § 1 k.p.c., sąd rozstrzyga o kosztach w każdym orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie. Przepis ten ma odpowiednie zastosowanie w postępowaniu egzekucyjnym (art. 13 § 2 k.p.c.). W egzekucji z nieruchomości występują wyraźnie wyodrębnione etapy. Jeden z nich kończy wydanie przez sąd postanowienia o udzieleniu przybicia, a w dalszym toku postępowania funkcję organu egzekucyjnego pełni sąd. Nakazuje to przyjąć, że po udzieleniu przybicia komornik powinien wydać postanowienie o ustaleniu kosztów egzekucji obejmujących dotychczasowe postępowanie, a o kosztach powstałych później powinien orzekać sąd na zasadach ogólnych. W tej sytuacji prawomocne postanowienie komornika o ustaleniu kosztów egzekucji powinno stanowić podstawę określenia ich wysokości w sporządzanym przez komornika projekcie planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji.

Za takim stanowiskiem, które przeważa w doktrynie, przemawia również brzmienie art. 1025 § 1 pkt 1 k.p.c. Pojęcie kosztów egzekucyjnych użyte w tym przepisie obejmuje nie tylko opłaty egzekucyjne należne komornikowi, ale również koszty poniesione przez wierzyciela. W uchwale z dnia 4 sierpnia 2006 r., III CZP 48/06 (OSNC 2007, nr 5, poz. 70) Sąd Najwyższy stwierdził, że ustalone koszty

egzekucji, poniesione przez wierzyciela, zaspokajane są w podziale sumy uzyskanej z egzekucji w kategorii pierwszej. Skoro koszty te należą do kosztów egzekucji w rozumieniu art. 1025 § 1 pkt 1 k.p.c. i mieszczą się w tej samej kategorii co opłaty egzekucyjne należne komornikowi, to nie można przyjąć, że wymaganie ustalenia kosztów egzekucyjnych odnosi się jedynie do kosztów należnych wierzycielowi. Ponadto art. 1036 i 1030 k.p.c. wskazuje, że w planie podziału sumy uzyskanej z egzekucji uwzględnia się wierzytelności ustalone w sposób wskazany w przepisach, przed sporządzeniem planu podziału. Ustalenie wysokości takich wierzytelności nie należy zatem do sądu sporządzającego plan podziału.

W doktrynie prezentowany jest jednak także pogląd odmienny, że gdy egzekucja jest prowadzona na rzecz kilku wierzycieli, komornik przed sporządzeniem planu podziału przez sąd nie jest w stanie określić, jakie kwoty przypadną poszczególnym wierzycielom, co z kolei rzutuje na wysokość opłat egzekucyjnych. Argumentacji tej nie można podzielić przede wszystkim dlatego, że art. 770 k.p.c. nie przewiduje wyjątków od obowiązku ustalenia przez komornika kosztów należącej do niego egzekucji. Należy też uwzględnić, że komornik sporządza projekt podziału sumy uzyskanej z egzekucji, w którym określa kwoty przypadające poszczególnym wierzycielom i również na tej podstawie mógłby określić wysokość opłaty egzekucyjnej.

Omawiany pogląd doktryny oparty jest jednak na założeniu, że w razie przyłączenia się do egzekucji z nieruchomości dalszych wierzycieli, na podstawie art. 927 k.p.c., komornik pobiera oddzielnie opłatę egzekucyjną w sprawie każdego kolejnego wierzyciela. Takie stanowisko nie jest uzasadnione, gdyż jakkolwiek przyjmuje się, że egzekucja z nieruchomości prowadzona na rzecz kilku wierzycieli nie jest egzekucją uniwersalną, jak postępowanie upadłościowe, lecz singularną – prowadzoną na rzecz każdego z wierzycieli – to jednak nie oznacza to, że komornik prowadzi kilka postępowań egzekucyjnych. Takiemu stanowisku przeczy brzmienie art. 927 k.p.c., który stanowi, że po zajęciu nieruchomości wierzyciel przyłącza się do postępowania wszczętego wcześniej. Przepis ten określa zatem dla egzekucji z nieruchomości, prowadzonej przez kilku wierzycieli, inne skutki niż te, które wiążą się z prowadzeniem równocześnie przez kilku wierzycieli innej egzekucji przeciwko temu samemu dłużnikowi. Nakazuje to przyjąć, że egzekucja z nieruchomości toczy się w ramach jednego postępowania, w którym poszczególni wierzyciele zajmują

samodzielną pozycję w tym znaczeniu, że ich działania nie odnoszą skutku wobec innych wierzycieli.

Zróżnicowanie wysokości opłat egzekucyjnych w sprawach o egzekucję świadczeń pieniężnych (art. 49 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji, jedn. tekst: Dz.U. z 2006 r. Nr 167, poz. 1191 ze zm. – dalej: "u.k.s.e.") wskazuje, że ich wysokość jest uzależniona m.in. od przewidywanego nakładu pracy komornika przy prowadzeniu czynności egzekucyjnych w poszczególnych kategoriach spraw. W egzekucji z nieruchomości wszystkie czynności egzekucyjne, nawet przeprowadzone przed przyłączeniem się dalszych wierzycieli, są wobec nich skuteczne i nie mogą oni żądać ich powtórzenia (art. 927 k.p.c.). Z tego punktu widzenia nie ma racjonalnych przesłanek dla pobierania przez komornika kilku opłat egzekucyjnych, zależnie od liczby wierzycieli uczestniczących w egzekucji z nieruchomości. Ponadto art. 49 u.k.s.e. przewiduje opłatę stosunkową, której wysokość jest uzależniona od wartości wyegzekwowanego świadczenia. Niezależnie od liczby wierzycieli prowadzących egzekucję z nieruchomości opłata egzekucyjna może być zatem ustalona na podstawie wysokości wyegzekwowanego świadczenia, podobnie jak w przypadku, w którym inna egzekucja prowadzona jest kilkoma sposobami i dla wysokości opłaty egzekucyjnej istotny jest końcowy efekt czynności komornika w postaci łącznie wyegzekwowanej sumy. Nie można pomijać także sytuacji dłużnika, który przy innym rozwiązaniu byłby zmuszony nie tylko do zwrotu kosztów na rzecz poszczególnych wierzycieli (kosztów zastępstwa prawnego i poniesionych przez nich wydatków), ale również ponoszenia kilku opłat egzekucyjnych, co byłoby nadmiernym obciążeniem. Takie rozwiązanie w wielu przypadkach godziłoby także w interesy wierzycieli, gdyż przy podziale sumy uzyskanej z egzekucji, niewystarczającej na zaspokojenie wszystkich objętych planem podziału należności, koszty egzekucyjne korzystają z pierwszeństwa zaspokojenia przed sumami egzekwowanymi (art. 1025 § 1 pkt 1 k.p.c.).

Z tych względów udzielono odpowiedzi, jak w uchwale.

Sąd Okręgowy, przedstawiając drugie zagadnienie prawne, odwołał się do uchwał Sądu Najwyższego z dnia 30 marca 2006 r., III CZP 16/06 (OSNC 2007, nr 2, poz. 20), z dnia 17 czerwca 2003 r., III CZP 31/03 (OSP 2004, nr 7-8, poz. 94) oraz z dnia 6 listopada 2007 r., III CZP 93/07 (OSNC 2008, nr 7-8, poz. 68) i podkreślił, że w podziale sumy uzyskanej z egzekucji nie powinni uczestniczyć ci

wierzyciele, którzy przyłączyli się do egzekucji z nieruchomości już po jej zbyciu przez dłużnika. Powziął jednak wątpliwość czy można ich pominąć w planie podziału sumy uzyskanej z egzekucji wtedy, gdy postępowanie egzekucyjne nie zostało wobec nich umorzone, zakładając, że art. 825 k.p.c. daje podstawę do złożenia w tym zakresie wniosku przez wierzyciela uprawnionego do prowadzenia egzekucji. Udzielenie odpowiedzi na to pytanie byłoby zatem uzasadnione jedynie wówczas, gdyby art. 825 k.p.c. istotnie stwarzał taką możliwość. Wymaga uściślenia, że w grę mogłaby wchodzić podstawa umorzenia wskazana w art. 825 pkt 1 k.p.c., który stanowi, że organ egzekucyjny umarza postępowanie w całości lub części, jeżeli żąda tego wierzyciel. Jego treść jest wyrazem dominującej roli wierzyciela w postępowaniu egzekucyjnym; może on w każdym czasie zdecydować o zaprzestaniu prowadzenia egzekucji. Uprawnienie to dotyczy jednak wyłącznie wszczętej przez niego egzekucji, przepis ten nie daje natomiast wierzycielom uprawnienia do domagania się umorzenia egzekucji prowadzonej równocześnie przez innych wierzycieli. Stanowisko Sądu Okręgowego, które zdecydowało o przedstawieniu drugiego zagadnienia prawnego, było zatem nieuzasadnione. Z tego względu odmówiono podjęcia uchwały w tym zakresie.